

לבד במערכת || למה חצי מהמורים יפרשו עד השנה החמישית

העוסקים בהוראה מתלוננים על אי-תמיכה מוחלטת מצד מנהליהם, השתקת רעיונות יצירתיים והתעלמות מסימנים להכאת ילדים

ירדן סקופ 30.06.2014 05:48

היום יסיימו את שנת הלימודים יותר משני מיליון תלמידים וילדי הגנים, ויצטרפו לתלמידי החטיבות העליונות שכבר יצאו לחופש הגדול. יחד איתם יצאו לחופשה גם המורים, ואולם, לפי סטטיסטיקה עגומה במיוחד של מערכת החינוך הישראלית, רבים מהם כנראה לא ישובו ללמד עוד. על אף שמשרד החינוך והלשכה המרכזית לסטטיסטיקה הפסיקו לבצע בדיקות מעמיקות בנושא, נתונים מהעבר מלמדים כי יותר ממחצית מהמורים פורשים בחמש השנים הראשונות להוראה. כעבור עשור, עולה המספר ל-60%. יש שיגידו שהסיבה היא תגמול כספי נמוך מדי, שחיקה מהירה או מערכת שלא יודעת לתגמל את טוביה ולשמור עליהם. סוף השנה הוא הזדמנות טובה לנסות ולבדוק עם כמה מהם מדוע עזבו את מערכת החינוך הרשמית.

טל עירון, כיום בן 30, חלם להיות מורה מאז שהיה מפקד טירונים בשירותו הצבאי. "זיהיתי חיילים שלא מבינים את המערכת והצלחתי להנגיש להם אותה, להסביר להם איך זה עובד, הצלחתי להיות בן אדם כלפיהם וזה מה שלימד אותם להיות בני אדם במערכת הזאת". בגיל 24 החל ללמוד חינוך מיוחד בסמינר הקיבוצים במסלול למצטיינים. בתום הלימודים השתלב עירון כמורה למדעים בכיתה ה' בבית ספר יסודי בדרום תל אביב, ושם החלו לעלות בו ספקות. לדבריו, המשבר המרכזי שחווה נסוב סביב מבחני המיצ"ב. "הרגשתי שכל השנה מיועדת אך ורק לכך שהתלמידים יקבלו ציון גבוה במיצ"ב", הוא אומר. "האוכלוסייה בבית הספר היתה קשה, והיה לחץ חזק מאוד מהמנהלת לקבל ציונים גבוהים. זה כלל רמיזה לצוות לא להכניס את התלמידים של ילדי העובדים הזרים למבחן כדי לא לפגוע במוצע הבית ספרי. הייתי מורה חדש ולא היה לי גיבוי, לא ממש היה לי מה לעשות".

מקלות בגלגלים

את החוויה שהביאה אותו להחלטה לעזוב את מערכת החינוך, הוא חווה בבית ספר אחר, שבו עבד עד השנה שעברה. מדובר בבית ספר תיכון הזדמנות שנייה, לתלמידים שנפלטו מכל מערכת אחרת. לדברי עירון, "בגלל התואר שלי בחינוך מיוחד נתנו לי את הכיתות הקשות, בגרשיים 'אדומות', שזה לא לבגרות. לימדתי היסטוריה ומתמטיקה, ופשוט קיבלתי אפס תמיכה. אפס, כלום. היה לי בחר מהדיבורים שיש עליי רכילות בחדר המורות".

הוא מספר כי "לקראת סוף השנה, הבנו צוות המורים למתמטיקה ואני שאנחנו לא מספיקים להעביר את כל החומר לקראת הבגרות, כי יש תלמידים שלא מסוגלים לגשת לבגרות הזאת בגלל בעיות של ריכוז ודימוי עצמי נמוך, והם מפרעים ליתר הכיתה ללמוד. למרות זאת היה סירוב מוחלט להוציא אותם מהכיתה ולמצוא להם תעסוקה חלופית, כדי לאפשר לתלמידים שכן מסוגלים. עשינו מעל ומעבר כדי לשכנע את סגנית המנהל למצוא איזשהו תחליף". לדבריו, "פשוט תקעו לנו מקלות בגלגלים. כי אין מה לעשות עם התלמידים שלא יכולים לגשת! ומה שקרה הוא שאלה שלא היו מסוגלים לקחו את כולם למטה

ביחד איתם. במקום לחשוב בצורה יצירתית - והצענו המון דברים יצירתיים, כמו ארגון מחדש של הצוות, ולעשות איתם דברים אחרים - פשוט לא נתנו לנו לארגן את הקבוצות מחדש".

ביאושו, בחר עירון לקבל החלטה מורכבת: "בשלב מאוד מאוחר, אחרי שקיבלנו את ציוני המגן של התלמידים, שכמעט כולם נכשלו, החלטתי לא להגיש אותם למועד א', כדי שיוכלו לשפר את המגן ולהאריך את זמן הלמידה. לתדהמתי, לאחר שקיבלתי אישור רשמי על זה מהסגנית, קיבלתי נזיפה בתיק האישי". למרות זאת, הוא מספר, "החלטתי שאני לא לוקח את זה באופן אישי, ואז נדהמתי לגלות שאין בבית ספר להזדמנות שנייה התכוננות למועד ב'. אין תקציב, אין שעות. אני אמור אחרי מועד א' לשחרר אותם ושמי שרצה ייגש למועד ב' באחריותו. לקחתי על עצמי את הקבוצה של התלמידים שלי, יצרתי מערכת שעות, התקשרתי לכל ההורים ולכל התלמידים והייתי איתם בקשר יומיומי. ביקשתי מהמנהל לקבל לזה תקציב והוא טען שאני צריך לעשות את זה בהתנדבות, כי אני זה שהצעתי שלא ילכו למועד א'. בסוף הוא הסכים לשלם לי על חצי מהשעות שלימדתי. בפועל הצלתי שם כמה תלמידים, דיסקלקולים שלא ידעו לעשות שתיים פחות אחת, ובזכות זה הצליחו לעבור בחינת בגרות. קיבלתי בתגובה התעלמות מוחלטת מהמנהל, מהסגנית, מהרכזת. כמובן שהחלטתי שאני עוזב אחרי זה. זה היה בשנה שעברה, אחרי שהייתי במערכת חמש שנים".

עמוס אבישר, בן 34, פרש מהוראה אחרי שלוש שנים שבהן הכין לבגרות בביוולוגיה וחינך כיתת מב"ר. גם הוא עבד במסגרת תוכנית המאפשרת לתלמידים שנכשלו במקצועות רבים לגשת לבגרות. אבישר הוכשר להוראה בחות"ם, תוכנית יוקרתית שמכשירה בוגרי תואר ראשון מצטיינים. לאבישר גם תואר ראשון בביוולוגיה ימית.

הוא מספר כי "השנה הראשונה היתה מאוד קשה, חווייתי משבר, אבל הסבירו לנו שככה זה הולך להיות. צריך להסתגל מהר מאוד, להכיל הרבה מאוד פרטים - מה מקובל, מבחנים, מה צריך לעשות ומה לא". לדבריו, "דווקא הקבלה שלי בבית הספר היתה מדהימה. תוכנית חות"ם סיפקה לי מנטור לשנתיים, מורה ותיקה מצוות המורים, ובית הספר תמך מאוד והיה ער לקשיים שלי. חברים שלי מבתי ספר אחרים סיפרו לי שלא שמו עליהם יותר מדי". עוד הוא מוסיף: "אחרי שגיבשתי קצת את הזרות שלי כמורה, הרמתי את הראש מעל המים וגיליתי שהערכים שלי ושל המערכת הפוכים ב-180 מעלות או רחוקים אחד מהשני, וזה היה המשבר השני שלי".

"אני למשל מאמין בשיתוף פעולה ועבודה בצוות, כמו שהעולם בחוץ פועל", הוא מפרט. "אבל בית הספר הוא מקום מאוד בודד, התלמידים לומדים לבד ועושים מבחנים לבד, ואסור לעזור אחד לשני כי זו העתקה. התלמידים גם מתחרים בחברים שלהם כי שמים אותם על סקאלה. אם יש מבחן שכולם קיבלו בו 90 פלוס ואין התפלגות, אז המבחן לא בסדר. המערכת בנויה על זה שיהיו כישלונות".

הוא מתאר גם את השינויים שחלו בו: "מצאתי את עצמי צועק בכיתה, כמו כל מורה, ואני בן אדם שלא צועק. אחרי שהגעתי למערכת החינוך גיליתי שאני צועק כל יום. אחרי שהשליטה העצמית שלי התגברה אז צעקתי קצת פחות. אבל עדיין. מצאתי את עצמי משכנע תלמידים - אם תצליח במבחן הזה אז תהיה שמח. ואלה דברים שאני לא מאמין בהם בסופו של יום".

הוא מוסיף כי "הייתי למשל משכנע תלמידים שרשמו להם ריטלין לקחת אותו. חלק מהם לא רצו כי זה דיכא אותם, עשה אותם ישונויים, ומצאתי את עצמי משכנע אותם לקחת תרופה שרשמו להם, וכביכול בצדק, כי בתוך המערכת כמו שהיא בנויה צריך לקחת ריטלין כדי לשחד אותה. כי בלי ריטלין התלמידים האלו במצוקה. תלמיד יושב שעות ושומע דברים לא רלוונטיים לחיים שלו, וזה באמת מתסכל. עוד דבר שהיה לי מאוד קשה זה לקחת חיבור שלהם ולהעריך אותו במספר דו-ספרתי".

החלטתו של אבישר לעזוב התקבלה לאחר שסיים לחנך את הכיתה שאיתה נכנס למערכת. "בסופו של דבר הרגשתי שאני קם כל בוקר ושם מסכה על הפנים, והיא היתה לי כבדה, אבל הרגשתי שיש לי

מחויבות אליהם. אני מניח שאם לא הייתי מחנך אותם שלוש שנים הייתי עוזב אחרי שנתיים, כשסיימת את המחויבות לחות"ם. הרגשתי תסכול שזלג לחיים האישיים שלי. אז אחרי שסיימתי את המחויבות הספציפית לכיתה הזאת יכולתי לעזוב בלב שלם".

גם עירון וגם אבישר ממשיכים לעסוק בחינוך, אבל מחוץ למערכת הרשמית. עירון מעביר סדנאות בטיחות בדרכים ושיעורים פרטיים, ואבישר לומד לתואר שני בחינוך באוניברסיטת חיפה, ומפתח תוכנית של סדנאות מדיטציה לתלמידי תיכון.

לנהל בית עם 35 ילדים

ע', גננת מהמרכז זו השנה השלישית, ביקשה להישאר בעילום שם על מנת שתוכל לגולל את סיפורה במלואו. היא החליטה לעזוב את המערכת בתום השנה הנוכחית, לאחר משבר גדול בגן שבו עבדה. לדבריה, "שמתי לב שבשביל להישאר במקצע ולעבור את היוםיום תוך כדי עמידה בסטנדרטים שלי של חינוך, אני זקוקה להרבה יותר אנרגיה ממה שיש לי לתת. היוםיום הוא פשוט מתיש ברמה שקשה לתאר. יש הרבה מאוד ילדים בגן, 35 ילדים בגילי ארבע-שש. אי אפשר לעבור איתם תהליכים פסיכולוגיים חינוכיים או תהליכים רגשיים".

גם בגן הקודם שבו עבדה נתקלה בקשיים: "בגן עירוני רגיל, חוץ מלדאוג לילדים ולהיות גננת, התפקיד שלי הוא גם לדאוג שהכל בגן יהיה תקין, גם במבנה למשל - סתימה בשיחות, תקלה בחצר המשחקים, הכל אחריות שלי, וזו גם הרבה עבודה בפני עצמה. זה כמו לנהל בית עם 35 ילדים. אפילו משהו כמו לפתוח את השער של הגן היה באחריות שלי, כי אין שומר. לא יכולתי להיות קשובה לילדים. גם הניהול הכלכלי של הגן מוטל על הגננת. אחרי שעות העבודה הייתי צריכה ללכת לחנויות, לקנות חומרים וחומרי ניקוי ולסחוב הכל לגן".

אחת ההתמודדויות המורכבות עברה היתה עם ילד עם בעיות התנהגות קשות: "אחרי חצי שנה הוחלט לשלוח לנו סייעת נוספת לשלושה ימים בשבוע. בפועל, הסייעת כמעט לא היתה מגיעה לגן, כי בכל יום היו שולחים אותה להחליף סייעות אחרות ברחבי העיר שהיו חולות. זה ילד שהיה צריך השגחה צמודה, הוא היה אלים מאוד. אני והסייעת היינו צרכות לתת תשומת לב כמעט מלאה לילד הזה וזה בא על חשבון יתר הילדים בגן. הרבה פעמים התקשרתי להורים לבוא לקחת אותו, לפעמים זה היה עוזר, לפעמים לא עמו לי לטלפון. הרבה מאוד פעמים אני והסייעת ספגנו התפרצויות זעם אלימות, וחזרנו עם סימנים כחולים הביתה. מעבר לכל, הילד הזה סובל, הוא נמצא במצוקה וזקוק לאיש צוות צמוד שיעזור לו לעבור את היום והוא לא מקבל".

לאחר שנתיים בגן עירוני, החליטה לעבור לגן הפועל בתוך בית ספר כדי ליהנות מתנאים טובים יותר, אבל גם שם נתקלה בקשיים. "ביני ובין המנהלת של הגן היו הרבה חילוקי דעות לגבי התמודדות עם מקרים חריגים. למשל, היתה ילדה שביטאה אמרות אובדניות, בגן חובה. אני רציתי להעביר את זה הלאה והיא ניסתה לטאטא את זה. היתה ילדה אחרת שממש אמרה שחור על גבי לבן שקיימת כלפיה אלימות בבית, וגם את זה היא ביטלה בתואנה שזה לא יכול להיות והיא מכירה את המשפחה, ושלפעמים ילדים יכולים להמציא דברים. הדרך שלי היא להציף את הדברים למערך הטיפול, לפסיכולוגית, ליועצת, ולבחון אותם, אבל לא להתעלם מהם".

עוד סיפרה הגננת: "היו עוד חילוקי דעות במגע לילדים שבעיני היה דרוש שנעבור תהליך עם ההורים שלהם של טיפול רגשי, אבל היא לא רצתה לעורר סערות מול ההורים. בעיניה זה מייצר הרבה עבודה כי זה דורש שיחות עם ההורים, והיא לא רצתה ליצור עוד עבודה. הרגשתי שהמערכת מעדיפה לטאטא ולהחביא כדי לא לייצר עבודה נוספת".

מי שיש לו אלטרנטיבה יעזוב

לא מדובר כאמור במקרים שוליים. שלוש הדוגמאות הללו של מורים שפרשו והתסכלים שהביאו אותם

לכך מייצגות למעשה מחצית מאנשי ההוראה במערכת החינוך. פרופ' יערה בר-און, נשיאת המכללה לחינוך אורנים, סבורה כי זהו סימן מרכזי לכך שנדרש שינוי עמוק במערכת: "עבור רוב המורים החדשים להיכנס לבית ספר היום זה סיוט, ומי שיש לו אלטרנטיבה יעזוב. מורים חדשים נשלחים לכיתות הכי קשות, בניגוד לכל היגיון. מורה חדש מגיע למערכת, מקבל לפעמים שמונה כיתות שונות, בשני מקצועות שבהם הוא צריך ללמד בכל כיתה בין שעה לשלוש שעות, כדי שישלים משרה מלאה. בחר שהוא ייכשל. השאלה רק אם הכישלון הזה ישבור אותו או לא".

לדבריה, "לנו במכללות אומרים שאנחנו לא מכינים את המורים לשטח. הכוונה היא שאנחנו לא מכינים את המורים לכסות חומר, לא מכינים אותם לבעיות המשמעת, לא מכינים את המורים ללמד שמונה כיתות במקביל. בחר שאנחנו לא מכינים אותם, אני לא חצה להכין אותם למצב כזה. אני חצה להכין אותם לבית ספר שבו הם יכולים לחנך, להיות מנהיגים ולקיים דיון מעמיק בכיתה. "אני כנציגת מכללה לחינוך חצה להיות חלק מתהליך של שינוי. השינוי עמוק יותר ממספר הילדים בכיתה, נושא שכולם מפמפמים עכשיו. כל הגורמים המעורבים צריכים לחשוב לעומק מה לעשות כדי לפתור את הבעיות הללו. בחר שככה המערכת לא יכולה להמשיך".